

GIDSENSPROKKELS

Natuurgidsen Natuurpunt Noord-Limburg

Jaargang 1 mei 2014

Voorwoord

Intussen hebben jullie vernomen van Albert Mertens dat hij de fakkel van de gidsenwerking aan mij heeft doorgegeven.

We kunnen alleen maar dank zeggen voor het vele werk dat hij gedurende jaren heeft gedaan om mensen, via de gidsenwerking, kennis te laten maken met de natuur in het algemeen en specifiek met onze natuurgebieden.

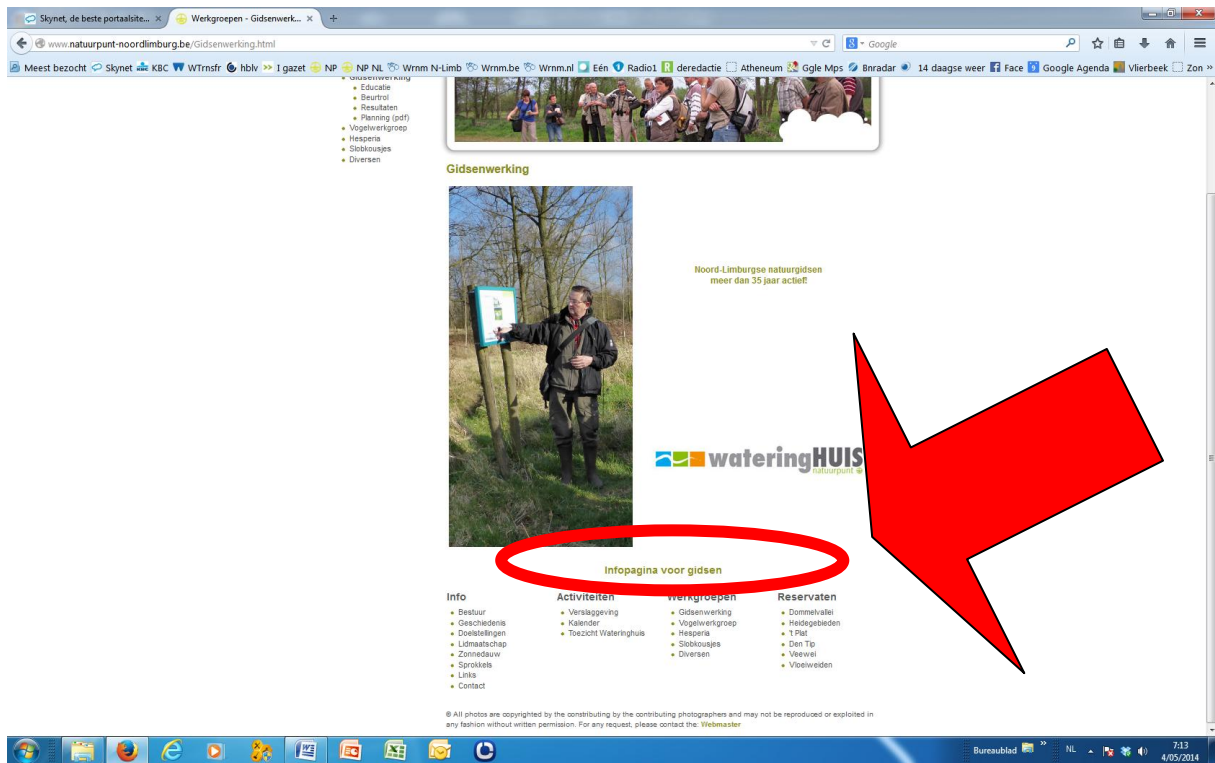
Ik houd hem wel aan zijn woord dat hij ons verder met raad zal blijven bijstaan. Het was alleen de daad die wat zwaar begon te wegen zegt hij.

Met vriendelijke groeten

Jan

Sprokkel 1

Een voorbehouden gidspagina op de nieuwe website van Natuurpunt N Limburg

Wie op de nieuwe website van de afdeling de rubriek "gidsenwerking" aanklikt ziet onderaan in groen

infopagina voor gidspagina

Wanneer hierop wordt geklikt komt de vraag naar een paswoord.

Hier vul je in **wateringhuis** en klikt op OK

Je krijgt dan bevestiging dat het paswoord juist is en met een klik op OK kom je op de pagina voor de gidspagina terecht.

Op deze pagina vind je dan allerlei informatie die nuttig kan zijn bij het gidspagina. Ook de gidspagina sprokkelers zijn hier terug te vinden.

We doen een oproep aan alle gidspagina om het paswoord niet zomaar door te geven aan anderen.

Alvast dank ook aan Pieter voor deze realisatie.

Sprokkel 2

Op paasmaandag hadden we onze wandeling door het militair domein in Hechtel opengesteld als boslandwandeling.

Albert Geuens kon met 27 deelnemers in zijn kielzog de heide intrekken. Er waren dit keer deelnemers uit het Leuvense gekomen om enkele unieke paddenstoelen te kunnen bewonderen. Ze werden op hun wenken bediend.

De zeldzame lenteknotszwam staat hier massaal te pronken

Lenteknotszwam *Clavulinopsis vernalis* (Syn. *Multiclavula vernalis*)

Zeldzaamheid: Zeer zeldzaam

Habitat: Symbiont van algen op de grond in vochtige heidevelden, venige terreinen, sloot-taluds, op arme, zure zandbodems.

De Lenteknotszwam *Clavulinopsis vernalis*, ook Lenteknotsje genoemd, groeit in vochtige tot natte heidegebieden.

Het bleekgele tot bleekoranje vruchtlichaam wordt 5 tot 15 mm hoog en 1 tot 2 mm breed. Het knotsvormig verdikte bovendeel is duidelijk afgetekend ten opzichte van de blekere steel.

Men kan deze uiterst zeldzame zwam aantreffen op vochtige algenflappen, op een kale bodem of in een pioniersvegetatie waarin men ook de Kleine Zonnedauw kan aantreffen. Het is dus een indicatorsoort van pioniersvegetaties in natte heide.

Deze zwam is een zogenaamde gelicheniseerde zwam en wordt daarom ook wel opgenomen in lichenen-lijsten. De zwam leeft namelijk in symbiose met een alg, net zoals de korstmossen (lichenen). De alg waarmee de zwam in symbiose leeft, maakt reeds deel uit van een korstmos, dat op de bodem groeit.

Deze soort kan van april tot augustus worden gevonden. Plaggen in natte heidegebieden kan nieuwe vindplaatsen opleveren van deze bijzondere zwam.

Sprokkel 3

Aan de oostkant van blok IV verliezen de lepen hun vruchtjes.

Nu staat vooraan de wilde liguster in bloei. Niet enkel een feest voor het oog maar ook voor de neus!

Sprokkel 4

De grote watering blijft een treklijster voor de Lommelse scholen.

dinsdag 11 maart 2014	St Jozef WICO bevoeiing	89
donderdag 13 maart 2014	St Jozef WICO bevoeiing	70
donderdag 27 maart 2014	BSGO Stapsgewijs + NP natuur educatie spelend door wtrng	?
vrijdag 28 maart 2014	VBS de klimtoren + NP natuur educatie	?
woensdag 2 april 2014	BS Kla4tje 1eLJ Sloot en plas	32
donderdag 24 april 2014	De Speling 3e lj Spelend door de watering	42
vrijdag 25 april 2014	De Speling 4e lj A sloot en plas	15
dinsdag 29 april 2014	De Speling 4e lj B Sloot en plas	17
donderdag 8 mei 2014	De Speling 6e lj sloot en plas	26
vrijdag 9 mei 2014	De Speling 1e lj spelend door de watering	37
dinsdag 13 mei 2014	De Speling 2e lj spelend door de watering	24
woensdag 14 mei 2014	Kla4tje 2e lj sloot en plas	32
donderdag 15 mei 2014	De Speling 2e lj spelend door de watering	24
vrijdag 16 mei 2014	WICO CAMPUS TIO OVERPELT 3e jaar technisch hout + 3 MT	14
vrijdag 23 mei 2014	De Speling 5e lj sloot en plas	18
vrijdag 23 mei 2014	De Speling 5e lj sloot en plas	19

Er zijn is al heel wat jeugdig geweld gepasseerd en er staat er nog een heel pak aan te komen.

Ook voor gegidste wandelingen in de Sahara is er al heel wat belangstelling.

Door het beperkt aantal gidsen die tijdens wekdagen beschikbaar zijn is het dikwijls moeilijk om aan de vraag te voldoen.

Sprokkel 5

Op de dijk 3 ("Cox") die we gebruiken voor de wandeling hebben we opnieuw enkele vakjes geplagd aan de noordzijde. En de addertong is er terug. Je kan ze vooral vinden op de meest zuidelijke stukjes. Addertong is een kleine varensort die vrij zeldzaam is in onze streken. De exemplaren zijn momenteel niet groter dan 10 cm.

De geplagde stukjes niet betreden aub!

Sprokkel 6

Op zondag 14 september wordt er een publieksdag georganiseerd in het Hobos gekoppeld aan openmonumentendag met als thema 'erfgoed in de toekomst'.

De activiteiten zullen lopen van 10:00 tot 16:00 uur.

We hebben als Natuurpunt Noord Limburg hieraan onze medewerking toegezegd. Luc Winters neemt voor ons deel aan het overleg. We moeten daarvoor kunnen beschikken over enkele gidsen die ter plekke toelichting kunnen geven over natuurthema's.

Tegen de volgende vergadering op 8 mei zouden we moeten weten op wie we beroep kunnen doen.

Je moet hiervoor niet beschikken over specifieke kennis. Het nodige materiaal wordt u ter beschikking gesteld. Voor het gidsen wordt een vergoeding van 33.25 € voorzien.

Kan je ons die dag komen helpen en heb je je nog niet opgegeven als kandidaat stuur dan snel een mailtje naar jan.leroy@skynet.be

Geef aan of je enkel de voor- of de namiddag kan gidsen of de hele dag.

Sprokkel 7

We ontvingen onderstaande mail in verband met ringslang en muurhagedis.

From: [Peter Engelen](#) Sent: Monday, April 28, 2014 7:40 PM Subject: "Nieuwe reptielen" in Limburg

Ringslang en Muurhagedis kwamen van nature niet voor in Limburg.

*We krijgen af en toe een melding van een verdwaalde **muurhagedis** op een industrieterrein en dachten altijd dat muurhagedis in onze Provincie eerst als natuurlijke kolonisator zou opduiken op het spoor van Lanaken naar Maastricht. Daar blijft de soort al enkele jaren hangen op 500 meter van de Belgische grens; In 2013 werden er plots muurhagedissen gezien bij het spoor te Hasselt. In andere Provincie kenden we het fenomeen van rangeerstations die gekoloniseerd werden door muurhagedis al (Kortrijk, Mechelen, Leuven) en nu dus ook in Limburg. Meestal reist de soort mee met aanvoer van stenen voor onderhoud van de sporen vanuit regio's waar Muurhagedis wel voorkomt.*

*De laatste jaren krijgen we steeds meer meldingen van **Ringslang** in onze Provincie. Van sommige kunnen we de oorsprong achterhalen van andere ligt dat iets minder duidelijk. Omdat er verschillende meldingen voorkomen binnen natuurgebieden heb ik daarom eens alle meldingen opgelijst. Kwestie dat jullie weten dat je af en toe eens iets afwijkend/onbekend in jullie gebied kunnen tegenkomen. Hoe we hiermee omgaan en wat de impact is van deze nieuwe soort is nog afwachten.*

Even googelen levert dan volgend resultaat:

Muurhagedis

De **muurhagedis** (*Podarcis muralis*) is in Europa de bekendste vertegenwoordiger uit de familie echte hagedissen (Lacertidae). De hagedis heeft een meestal bruine kleur, een lang en plat lichaam en een lange staart. De muurhagedis bereikt een lengte van ongeveer 15 tot 20 centimeter. Het lichaam en de kop zijn sterk afgeplat, de poten en tenen zijn relatief lang, de tenen zijn voorzien van scherpe klauwtjes. De lange en relatief dunne staart beslaat ongeveer 60 tot 200 procent van de kopromplengte als deze niet is afgeworpen. De muurhagedis kent net als andere hagedissen caudale autotomie; het afwerpen van de staart als deze wordt beetgepakt. De staart groeit weer aan maar is korter en donkerder dan de originele staart.

De muurhagedis kent vele kleurvariaties die te verwarren zijn met de kleuren van andere hagedissen. De meeste exemplaren zijn bruin en hebben diverse lichtere rijen vlekjes of blokken op de rug en in de flanken. Ook nettekeningen komen voor waarbij de tekening beige, bruin, zwart of witgrijs kan zijn. De buik is witgeel, bij de mannetjes geel tot roodoranje in de paartijd. De muurhagedis is te herkennen aan de bouw; het is een relatief platte hagedis met een spitsere snuit en slankere bouw dan bijvoorbeeld de zandhagedis en de levendbarende hagedis. Van deze laatste twee soorten is de muurhagedis ook betrekkelijk eenvoudig te onderscheiden aan de halskraag aan de onderzijde. Bij de muurhagedis is deze recht, bij de andere twee soorten is de halskraag enigszins gekromd. Ook is de halskraag niet gekarteld en hebben de schubben geen kiel; ze zijn plat en hebben geen opstaand midden.

Verspreiding in Nederland en België

In Nederland komen muurhagedissen vrijwel alleen nog voor op de stadswallen van Maastricht, met name in het gebied dat de Linie van Du Moulin wordt genoemd. In België komt de muurhagedis vooral voor in Wallonië, in de Maasvallei en langs de bijrivieren op droge, stenige gronden. De populaties in Wallonië zijn gescheiden van die in Nederlands Limburg^[5]. Tot recentelijk was de muurhagedis niet bekend uit Vlaanderen.

Habitat

De muurhagedis leeft in droge, open gebieden die door de zon worden beschenen. De hagedis komt veel voor op muren, bij voorkeur ruïnes, die vaak bestaan uit nogal dikke, verweerde en begroeide stenen, vol schuilplaatsen en prooien. Ook op zuidhellingen en langs bosranden is de hagedis te vinden en de mens wordt niet geschuwd, zowel in kleine dorpen als de buitenwijken van grote steden kan de muurhagedis worden gevonden. Ook boomkwekerijen en zijn een geschikte habitat.

Levenswijze

Een zonnende muurhagedis kan de rug plat maken om meer zonlicht op te vangen

De muurhagedis is net als alle hagedissen koudbloedig (poikilotherm) en neemt regelmatig een zonnebad om op te warmen waardoor de hagedis veel sneller wordt. De muurhagedis is een van de vele hagedissen die daarnaast echter gebruik maakt van door

de zon opgewarmde objecten zoals stenen, muren, rotsformaties en andere oppervlakken. Hierdoor maakt de hagedis optimaal gebruik van de warmte van de zon, waardoor de soort van vroeg in het voorjaar tot laat in het najaar actief kan zijn. Een ander trucje is melanisme; het verschijnsel waarbij de dieren hun hele leven een diepzwarte kleur hebben die meer zonnewarmte absorbeert. De muurhagedis is een typische klimmer die ook wel op de bodem komt maar meestal op muren en rotsen te vinden is. Met de puntige klauwtjes kan de hagedis watervlug over de stenen rennen.

Voedsel en vijanden

De muurhagedis leeft van allerlei insecten en andere geleedpotigen die rond de schuilplaats worden gevangen. Vooral sprinkhanen, vliegen en insectenlarven, maar ook wel spinnen, kevers, vlinders en regenwormen worden gegeten. Vijanden zijn voornamelijk slangen en roofvogels, jongere exemplaren hebben echter vaak ook soortgenoten als vijand. Waarschijnlijk omdat de dieren groepjes vormen, komt kannibalisme vaker voor dan bij andere echte hagedissen.

Ringslang

De **ringslang** (*Natrix natrix*) is een slang uit de familie Natricidae. De ringslang heeft een groot verspreidingsgebied in Europa en komt ook voor in Nederland en België, net als de gladde slang en de adder. De ringslang is hier in veel streken het enige reptiel, de slang is ongevaarlijk en niet giftig voor de mens. Het is een schuwe en rustige soort die zelfs bij directe bedreiging maar zelden bijt.

De ringslang kan een lengte bereiken van meer dan een meter en is betrekkelijk eenvoudig te onderscheiden aan de kleuren en de kenmerken van de ogen. Op het menu staan voornamelijk kikkers die langs de oevers van verschillende wateren buitgemaakt worden.

De ringslang is sterk aan water gebonden vanwege de aquatische levenswijze en wordt zelden ver uit de buurt van een waterbron aangetroffen.

Kenmerken

De ringslang dankt zijn naam aan de gele vlekken aan weerszijden van de hals, net achter de kop, die aan de bovenzijde soms samenvloeien en doen denken aan een ring. Meestal is deze echter zowel aan de bovenzijde van de hals als aan de buikzijde onderbroken en de gele kleur kan ook neigen naar oranje of wit. Daarachter (naar de staart toe) is een variabele zwarte vlek aanwezig, die varieert van een band tot een driehoek. Niet alle exemplaren hebben deze tekening op de nek, bij sommige ondersoorten, zoals *Natrix natrix persa* ontbreken de vlekken bij alle exemplaren, ook komen soms geheel zwarte ringslangen voor. Op de zijkanten van de kop zijn aan de onderzijde vaak gele vlekken tot strepen aanwezig. De ogen zijn relatief groot en hebben een ronde pupil, wat samenhangt met de dagactieve levenswijze

De basiskleur van de ringslang is licht-tot donkerbruin tot grijs, op de flanken zijn vaak enkele donkere tot zwarte strepen in de breedte aanwezig, soms onderbroken door twee lichtere lengtestrepen aan de bovenzijde van de flanken.

De ringslang is slank en heeft een lange staart, dit is aan de bovenzijde niet te zien maar aan de onderzijde is de overgang van een enkele rij buikschubben naar meerdere schubbenrijen van de staart, onderbroken door de cloaca, duidelijk zichtbaar. De vervellingshuiden kunnen worden herkend door de aanwezigheid van kieltjes op de schubben, de lengte van de staart en het patroon van de kopschubben. Vervellingshuiden van de ringslang zijn altijd ongeveer 8 tot 10 procent langer dan de slang omdat ze als een sok worden afgestroopt en ze hierbij wat uitrekken ^[3].

In Nederland en België komt de gevlekte ringslang (*Natrix natrix helvetica*) voor die qua huidskleur neigt naar grijs en daarnaast herkenbaar is aan de staande zwarte rechthoekjes langs de flanken. Er worden ook veel mengvormen met de nominaatvorm, de gewone ringslang (*Natrix natrix natrix*) aangetroffen. De ringslang kan een lengte bereiken van ongeveer 1 tot 2 meter, afhankelijk van het geslacht, de ondersoort en zelfs de geografische locatie. Mannetjes blijven een derde kleiner dan vrouwtjes.

Onderscheid met andere soorten

De ringslang is in Nederland en België maar met drie soorten te verwarren; de adder (*Vipera berus*), de gladde slang (*Coronella austriaca*) en de hazelworm (*Anguis fragilis*). De ringslang is gemakkelijk van de gladde slang te onderscheiden doordat deze laatste soort gladde dorsale schubben heeft, in tegenstelling tot de ringslang. De schubben van de rug zijn gekield; ze hebben een opstaande kiel in het midden. Van de adder is de ringslang het makkelijkst te onderscheiden aan het zigzagpatroon dat vaak voorkomt bij de adder maar niet bij de ringslang. Ook de ogen van de adder wijken duidelijk af; ze zijn oranjerood tot rood van kleur en hebben een verticale pupil. De ringslang heeft een meer gele oogkleur en een duidelijk ronde pupil. Ook de hazelworm heeft een slang-achtig uiterlijk maar is in werkelijkheid een pootloze hagedis. De hazelworm is altijd bruin tot bruingrijs van kleur en heeft een typisch hagedis-achtige kop zonder insnoering tussen kop en lichaam.

In Nederland en België

Een ringslang, foto genomen op de Veluwe.

De ringslang is zowel als in Nederland en België één van de drie inheemse soorten slangen, naast de giftige gewone adder (*Vipera berus*) en de niet-giftige gladde slang (*Coronella austriaca*). Van deze drie is de ringslang de meest voorkomende soort.

In de Nederlandse provincies Zeeland, Utrecht, Noord-Brabant, Noord-Holland en Zuid-Holland zijn anders zeldzaam en kan men ervan uitgaan dat ontmoetingen met slangen tot de ongevaarlijke

ringslang beperkt blijven, of in Noord-Brabant de eveneens ongevaarlijke gladde slang. Het is aan te raden slangen niet te vangen of te verstoren, vooral ook in het belang van de gezondheid en het welzijn van de slang. De ringslang laat zich alleen zien om te zonnen en als het dier dat niet meer kan vanwege te veel verstoring wordt het gebied verlaten.

Habitat

De habitat van de ringslang moet aan een aantal eisen voldoen. Ringslangen hebben vaak een gebied waar ze overwinteren, veelal onder takkenbossen en braamstruiken in oude konijnenholten op zandige hellingen. Soms worden oude ijskelders of zelfs kelders van woningen gebruikt. Ze hebben rustige plekken nodig waar ze kunnen zonnen. Te veel ruigte en bomen ontnemen de slang deze belangrijke behoefte maar in een te open terrein zijn ze erg kwetsbaar voor predatoren. In het algemeen zijn verhoogde terreinen bij water, bijvoorbeeld dijken en spoorbanen met struwelen, een geschikt habitat.

In landen als Nederland en België is het eigenlijk te koud voor slangen maar door gebruik te maken van broeihopen kunnen de eieren zich toch ontwikkelen. De twee andere soorten slangen die in de Lage Landen leven maken geen gebruik van broeihopen maar hebben een ander trucje om de eieren te laten ontwikkelen: ze zijn eierlevendbarend, de jongen worden net zolang megedragen in het lichaam van de moeder tot ze helemaal zijn ontwikkeld.

In de maanden juni/juli gaan de vrouwtjes op zoek naar een geschikte plek om de eieren af te zetten. Hopen organisch materiaal waar broei in optreedt. Meerdere vrouwtjes kunnen dezelfde hoop gebruiken en bekend is dat als eenmaal een geschikte hoop is gevonden deze het jaar daarop weer wordt bezocht. De slangen leggen ongeveer 8 tot 30 eieren in deze warme vochtige hopen organisch materiaal. De eieren worden door broei van het organisch materiaal uitgebreed. De duur van de periode is afhankelijk van de temperatuur waarbij 28 graden als ideaal wordt beschouwd waarbij de eieren er zes weken over doen om uit te komen.

Voor hun voedsel zijn ringslangen afhankelijk van amfibieën, vooral kikkers, waardoor ze vaak rond vijvers en vennen, rivieren en veenmoerassen worden aangetroffen, zowel langs stilstaand als langzaam stromende wateren. Voor de voortplanting gebruikt de ringslang broeihopen. In de natuurlijke situatie zijn dit plekken met veel blad en strooisel.

Levenswijze

De ringslang is een gespierde, snelle slang die zich relatief snel kan verplaatsen op het land en met name een zeer goede zwemmer is en uitstekend kan duiken. Meestal zwemt de slang echter met de kop net boven water. De slang is dagactief, en jaagt voornamelijk langs de oevers van het water op kikkers en salamanders. Doordat de ringslang zich meer op het land begeeft koelt het lichaam minder snel af en kan de slang in meer gematigde gebieden overleven en heeft ze een veel noordelijker

verspreiding dan de andere drie soorten. 's Nachts wordt geschuild onder objecten als stenen en houtblokken.

De ringslang is een typische bodembewoner die soms klimt in lage takken boven het water om te kunnen zonnen of om op prooien te loeren. Een zonnebad versnelt zowel de spijsvertering als de motoriek aangezien slangen koudbloedig zijn. Zodra de ringslang 's ochtends zijn schuilplaats verlaat wordt een zonnebad genomen om op te warmen.

De slang is in meer vochtige streken niet erg honkvast en kan grote afstanden afleggen tussen het zomer- en winterkwartier. De ringslang kan ver buiten het leefgebied waargenomen worden voor het afzetten van de eieren en het vinden van een winterkwartier. Voortplanting

Eieren in een composthoop.

Vrij snel na de winterslaap, begin of half april worden de slangen actief en worden vaak grote aantallen ringslangen bij elkaar gezien. Soms komen ook in september en oktober paringen voor. Verschillende mannetjes achtervolgen dan een wijfje en proberen met haar te paren waarbij het grootste mannetje de kleinere mannetjes wegduwt en met het vrouwtje paart. Van een echt gevecht zoals bij mannetjes van de adder voorkomt is geen sprake. De mannetjes zijn juist erg tolerant en vormen vaak een zogenaamde 'paringsbal', waarbij meerdere mannetjes een vrouwtje omstrengelen. Dit zijn er meestal drie tot acht maar er is een waarneming bekend waarbij 22 mannetjes een enkel vrouwtje belaagden. De wijfjes zijn niet ieder jaar paringsbereid, in tegenstelling tot de mannetjes, waardoor er ieder jaar een

mannetjesoverschot is. Daarnaast paart het vrouwtje maar één keer en niet met meerdere mannetjes.

De ringslang is de enige eierleggende slang in Nederland en België, de adder en de gladde slang zijn beide eierlevendbarend. Dit heeft te maken met het relatief koele klimaat in het noordelijke deel van Europa, de adder en de gladde slang dragen de eieren net zo lang met zich mee tot de jongen volledig zijn ontwikkeld. De moederslang neemt gedurende de zwangerschap vaak een zonnebad wat haar lichaamstemperatuur verhoogt en de ontwikkeling van de embryo's versnelt.

De ringslang is eierlegend en moet de eieren afzetten op de bodem, eieren ontwikkelen zich het snelst bij een temperatuur van ongeveer 28° Celsius. Als het koeler is gaat de ontwikkeling langzamer en als de temperatuur lager wordt dan 21° stopt de ontwikkeling volledig en kan het embryo afsterven. De ringslang zet de eieren daarom af in zogenaamde broeihopen, dit zijn hopen plantaardig afval zoals takken of bladeren. Ook in door de mens aangelegde composthopen en hopen zeewier die op hoger gelegen delen van het strand terecht komen worden gebruikt. Doordat broei optreedt, is de temperatuur aanzienlijk hoger dan die van de buitenlucht waardoor de eitjes op kunnen worden uitgebreed. In tegenstelling tot andere reptielen wordt een geschikte plaats voor het afzetten van de eieren, die relatief zeldzaam zijn, niet zelden door meerdere vrouwtjes gebruikt.

Er worden 8 tot 40 eieren geproduceerd per legsel, gemiddeld 30 en maximaal ongeveer 50 eitjes, afhankelijk van de grootte van het vrouwtje. De vrouwtjes zetten de eitjes in juli of augustus af, niet zelden bij legfels van soortgenoten. De eieren van de ringslang zijn zeer kleverig zodat ze aan elkaar plakken, dit vermindert de kans op uitdroging. Zodra een vrouwtje haar eieren heeft afgezet gaat ze weer op jacht naar voedsel om de verloren energie tijdens het 'vasten' te compenseren. Afhankelijk van de temperatuur komen de juvenielen na vijf tot tien weken uit het ei, over het algemeen in de eerste weken van september. De jonge slangen zijn ongeveer 13 tot 20 centimeter lang, ze zijn direct zelfstandig en zodra ze voor het eerst zijn verveld zoeken ze direct naar voedsel.

Pas uitgekomen ringslangen hebben nog niet de ademhalingstechniek om te kunnen zwemmen en eten vooral op het land levende dieren. Vaak gaan de juvenielen echter meteen de winterslaap in en

kunnen dan bij het ontwaken in het voorjaar een rijkelijk gedekte tafel vinden in de vorm van de kikkervisjes van onder andere de bruine kikker. Ringslangen houden zich in het eerste jaar altijd dicht bij de waterkant op. Ze groeien in drie tot vier jaar uit tot een lengte van 50 tot 60 centimeter. De groei is wel erg variabel met betrekking tot ondersoort, leefgebied en sekse. De ringslang bereikt een maximale leeftijd van meer dan 20 jaar[7].

Voedsel

De jonge ringslangen leven hoofdzakelijk van kleinere prooien, zoals kikkervisjes, regenwormen en naaktslakken. In Nederland en België worden de grote larven van de groene kikker door jonge exemplaren graag gegeten. De slang kan goed zwemmen en zoekt vaak de oevers af op zoek naar groene kikkers. Ze worden ook wel midden op de hei waargenomen en oude publicaties melden dat de ringslang zich daar ook wel voedt met mestkevers.

De volwassen slang voedt zich bijna uitsluitend met amfibieën, vooral kikkers en padden maar ook de larven en salamanders. Exemplaren uit sommige populaties mijden salamanders echter, waarschijnlijk omdat ze onsmakelijk zijn. Ook vissen, (spits)muizen, jonge vogels en soms ongewervelden als naaktslakken worden wel gegeten maar maken slechts een klein deel uit van het menu [2]. De prooien worden nooit gewurgd maar levend en in één keer verzwolgen waarbij de kop eerst wordt ingeslikt.

De prooi is meestal klein en wordt in één keer doorgeslikt. De vele, naar achteren gerichte tandjes dienen om de relatief kleine prooi vast te houden en niet om te malen. De ringslang is niet giftig voor mensen, maar heeft wel degelijk giftanden en een zwak gif. De ringslang is opisthoglyf, wat betekent dat de giftanden niet lang zijn en ook niet voorin de bek staan, zoals bij cobra's en adders. De giftanden zijn bij de ringslang relatief kort en zijn achterin de bek zijn gepositioneerd. Een prooi komt niet in aanraking met de tanden bij een beet maar als deze al in de bek zit en naar de keel gaat. Het gif heeft een werking die voornamelijk de spijsvertering ondersteunt.

Jacht

Net als alle slangen oriënteert de ringslang zich voornamelijk op de reuk; door de tong regelmatig uit de bek te steken (tongelen) worden geurdeeltjes opgenomen die naar het orgaan van Jacobson worden geleid. Dit is een vomeronasaal orgaan dat gelegen is in het verhemelte. Zowel prooien als vijanden kunnen worden waargenomen nog voordat deze de slang hebben opgemerkt. Uit waarnemingen van een volledig blind exemplaar in gevangenschap blijkt dat de ringslang zich ondanks de handicap uitstekend kan oriënteren en ook voedsel kan vinden.

Lange tijd werd wel gedacht dat ringslangen prooien als kikkers en padden kunnen hypnotiseren. Bij een confrontatie met een ringslang verstijft een pad, gaat op zijn poten staan en houdt zich zo stil mogelijk. Kikkers blijven zo stil mogelijk zitten en drukken zich tegen de bodem. De ringslang is een belangrijke vijand van kikkers en padden, en is niet gevoelig voor de afscheidingen van de huid van de amfibieën. Daarom houden de prooien zich zo stil mogelijk, in de hoop dat ze niet worden opgemerkt. Padden zoals de gewone pad proberen zich groter voor te doen dan ze zijn door hoog op de poten te staan en zich vol te blazen met lucht. Zo lijkt de pad groter dan hij in werkelijkheid is waardoor het voor de ringslang niet mogelijk is om de pad door te slikken. De ringslang heeft zich hierop echter aangepast waardoor de pad toch kan worden verzwolgen. In tegenstelling tot alle andere slangen, die de prooi van kop tot staart doorslikken, begint de ringslang juist met het achterlijf. Zo kan de door de pad opgezogen lucht via de bek naar buiten worden geperst terwijl deze wordt opgegeten. Zou de slang met de voorzijde beginnen, dan zou hem dit niet lukken.

Vijanden en verdediging

Vijanden van de ringslang zijn onder andere roofvogels zoals de slangenarend en vogels als ooievaars en zoogdieren als egels en marterachtigen als de bunzing. Deze laatste vreten de slang aan, de roofvogels en ooievaars plukken de slang van de grond. De belangrijkste vijand is de mens, door de habitatvernietiging, ook het achteruitgaan van prooidieren (kikkers) in aantal en verspreidingsgebied drijft de ringslang terug.

De vaak panische angst van de mens voor slangen heeft al vele ringslangen het leven gekost. In tegenstelling tot de veel zeldzamere adder is de ringslang niet giftig. Het is zelfs een zeer schuwe soort die menselijk contact mijdt en altijd zal proberen te vluchten. Het dier zal proberen in het water te geraken en duikt een tijdje onder of zwemt onder water weg. De ringslang kan ongeveer een half uur onder water blijven. Als er geen water is om in te vluchten verstopt de ringslang zich in holen van andere dieren of vlucht in de bosjes.

Bij bedreiging wordt een stinkende vloeistof afgescheiden door klieren bij de anus en soms laat de slang zijn ontlasting lopen of braakt zijn half verteerde prooi uit. Bij verstoring of bedreiging houdt de ringslang zich vaak dood, het is een echte specialist die verschillende trucjes kent om zijn aanvaller te doen denken dat de slang al een tijdje dood is. Het dier rolt zich op de rug en toont de kwetsbare buikzijde, iets wat levende slangen normaal nooit zouden doen. Het lichaam verslapt en de slang blijft roerloos liggen en spert de bek open, waarbij de tong naar buiten wordt gestoken. De pupillen draaien naar onder en uit de bek komt soms een beetje bloed. Uit de klieren bij de anus wordt een verschrikkelijk stinkende vloeistof afgescheiden die ruikt naar een combinatie van knoflook en mest en doet denken aan verregaande verrotting, de stof is zeer moeilijk te verwijderen. Het lichaam van de slang lijkt volledig te verslappen en de slang lijkt niet meer te reageren op bijvoorbeeld aanraking. In werkelijkheid is de ringslang in deze toestand juist zeer alert; zodra de vijand verdwenen is, komt de slang tot leven en vlucht naar een schuilplaats en als de slang in het water wordt gegooid zwemt het dier direct weg. Het zich dood houden heeft als doel de vijand te misleiden; veel vijanden van de ringslang eten alleen levende of pas gestorven exemplaren en geen rottend aas, ze worden zo gefopt en druipen alsnog af. De belangrijkste vijanden echter laten zich niet afschrikken. Dit zeer gespecialiseerde verdedigingsgedrag wordt *akinese* genoemd, de ringslang houdt het een paar minuten tot een half uur vol.

Alleen als de slang geen kant meer op kan, bijvoorbeeld als het dier in zijn slaap wordt verstoord, worden verschillende vormen van dreiggedrag vertoond, de hele show is echter bluf en de slang bijt hoogst zelden. Dit dreiggedrag bestaat uit luid sissen en soms worden schijnaanvallen uitgevoerd, waarbij de bek echter gesloten blijft en niet daadwerkelijk gebeten wordt. Heel soms imiteert de ringslang een gevaarlijke slang door dreigend het lichaam op te heffen en de kop af te platten, waarbij luide sissende geluiden worden geproduceerd. Deze 'cobra-positie' is zeer zeldzaam.

Bescherming

In Nederland en België is de ringslang een zeldzame soort die op de rode lijst staat, het is middels de flora en faunawet verboden de slangen te verstoren, te vangen of te doden. Bedreigingen voor de ringslang zijn intensivering van de landbouw, verdroging van de habitat, het verdwijnen van broeihopen, versnippering van het leefgebied en het wegverkeer. Er worden in sommige gebieden maatregelen genomen zoals het aanleggen van ecoducten en ecoduikers en het maken van broeihopen.

Natuurbeheerders leggen in gebieden waar de ringslang gezien wordt vaak broeihopen aan om de voortplanting te bevorderen. De hopen bestaan uit allerlei organisch materiaal zoals blad, stro, paardenmest en takken. De broei die ontstaat zorgt er voor dat de temperatuur zal oplopen tot minimaal 28 graden, geschikt voor het uitbroeden van de eieren. Het formaat van een hoop is twee tot drie meter bij een hoogte van 70 centimeter. Broeihopen worden in maart aangelegd op een zonnige plek niet ver van water.

De aanleg van broeihopen in ecologische verbindingszones bevordert de verspreiding van de ringslang. Het aanleggen van meer draslanden en het verbeteren van de waterkwaliteit is in Nederland gunstig gebleken voor de stand van de ringslang. De hoeveelheid voedsel zoals kikkers, padden en vis is erdoor toegenomen.